

Lisa

Riigikogu majanduskomisjoni istungi protokoll nr 26

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 09. detsember 2019

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Sven Sester (esimees)**Protokollija:** Mari Tänav (konsultant)**Võtsid osa:**

Komisjoni liikmed: Annely Akkermann, Jüri Jaanson, Kalev Kallo, Mihhail Korb, Kalvi Kõva, Siim Pohlak, Kai Rimmel

Komisjoni ametnikud: Kaido Rosin (nõunik-sekretariaadijuhataja), Henrik Mägi (nõunik), Elis Themmas (konsultant)

Puudus: Kristen Michal**Kutsutud:** Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetika osakonna juhataja Jaanus Uiga, Keskkonnaministeeriumi kliimaosakonna juhataja Getlyn Denks, Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse juhataja Lauri Tammiste (2. päevakorrapunkt)**Päevakord:**

2. Arvamuse andmine keskkonnakomisjonile: kollektiivse pöördumise „Kliimanetraalne Eesti aastaks 2035“ kohta

Sven Sester sõnas sissejuhatuseks, et Riigikogu keskkonnakomisjon juhtivkomisjonina on esitanud soovi majanduskomisjonilt arvamuse saamiseks kollektiivsele pöördumisele „Kliimanetraalne Eesti aastaks 2035“, et kujundada erinevate komisjonide arutelude põhjal lõplik seisukoht pöördumisele. Majanduskomisjon on kaasanud ka valdkonna spetsialistid, et saada teemast põhjalikum ülevaade.

Stockholmi Keskkonnainstituudi (SEI) Tallinna Keskuse juhataja **Lauri Tammiste** andis ülevaate SEI tehtud analüüsist kliimanetraalsuse saavutamise võimalikkusest Eestis (lisa 1).

Sven Sester juhtis tähelepanu, et SEI analüüs käsitleb kliimanetraalsuse saavutamist aastaks 2050, kollektiivses pöördumises soovitakse aga kliimanetraalsus Eestis saavutada aastaks 2035.

Lauri Tammiste selgitas, et Euroopa Komisjon küsis liikmesriikidelt, kas tõsta aastaks 2050 ambitsiooni, varasem kokkulepitud eesmärk oli 80% heitmete vähendamine ja SEI selles kontekstis ka vastas.

Sven Sester arvas, et vastus küsimusele, kas kliimanetraalsuse saavutamise maksumus 17,3 miljardit eurot on täiendav kulu ühiskonnale, peaks kiiremini tehes olema ei asemel jah. Suure tõenäosusega oleks siiski vaja rohkem vahendeid.

Lauri Tammiste täpsustas, et küsimus oli pigem selles, kas see kõik 17,3 miljardit on täiendav kulu ehk täna on summa 0 ja homme peab hakkama panustama 17,3 miljardit kliimaneutraalsuse saavutamiseks. Tammiste sõnul tänase seisuga ei ole nullist alustamine, vaid juba tehakse paljusid asju nagunii. Tempo tõstmine on aga tõesti täiendav kulu.

Sven Sester lisas, et kui eesmärgini soovitakse jõuda kiiremini, siis see on täiendav kulu, kuigi seda juba tehakse ja tahetakse teha ka tulevikus. Kui soovitakse ambitsiooni tõsta, siis on kindlasti täiendavat raha vaja.

Lauri Tammiste rõhutas, et eesmärgiga ei alustata nullist ja juba tehakse paljusid asju, näiteks renoveeritakse korterelamuid, kuid tempo lihtsalt ei ole piisav.

Sven Sester tõi investeeringute juures välja, et järgnevatel aastatel oleks vaja suuremat kulu ühiskonnale teha. Pikas vaates oleks kulu nagunii tehtav olnud, kuid seda on vaja teha kontsentreeritult ehk ettetõstetult.

Getlyn Denks kommenteeris, et suured rahasummad on just esimesel dekaadil ehk aastatel 2021-2030 seetõttu, et Euroopa Liidu enda poliitika on dekaadide kaupa jaotatud ja aastaks 2030 on riiklikud eesmärgid paika seatud. 2040. ja 2050. aastaks selliseid eesmärgi veel ei ole ja see, kui kliimaneutraalsuse raames tehakse investeeringuid, mida peaks nagunii 2030 riigi eesmärgi täitmiseks tegema, siis see on ka üks osa sellest, et see ei ole nullist alustatud raha ja tuleks nagunii teha. Denksi sõnul on siin mitu tasandit, mis jooksevad kokku ja kui neid lahti hästi ei seletata, siis võibki jääda vale sõnum kuvama. Tegelikult peaks riik seda nagunii tegema juba Euroopa Liidu eesmärkide täitmise mõttes.

Jüri Jaanson uuris, kas ilma tuumajaamadeta saavutatakse varustuskindlus.

Lauri Tammiste vastas, et ilma tuumajaamadeta on varustuskindlus võimalik saavutada, sellisel juhul tuleb aga teha teisi lahendusi rohkem ja võib-olla ka täiendavaid investeeringuid tasakaalustamisvõimsustesse. Kuna Eestis on heade välisühendustega ja aastal 2025 toimub sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalaga, siis tõenäoliselt tehes investeeringuid taastuvatesse, tasakaalustusvõimsustesse ja ülekandevõimsustesse, on võimalik tagada varustuskindlus Eestis.

Jaanus Uiga täpsustas, et võimalike lahendustena elektri varustuskindluse tagamiseks on kaardistatud 3 põhilist lahendust, kuid need ei ole kindlasti ainsad. Lisaks uue põlvkonna tuumajaamadale on veel olemas muud tänapäevased tehnoloogiad. Näiteks toota rohkem tuuleenergiat, selle ülejäägist toota näiteks vesinikku ja sellest sünteetilist maagaasi. Seejärel saab sellise taastuva metaangaasi salvestada gaasihoidlasse ning seda kasutada, kui tuult ei puhu ja päikest ei ole. Lisaks on võimalikuks lahenduseks süsiniku püüdmine, salvestamine ja kasutamine olemasolevate fossiilkütustel töötavate elektrijaamade juures. Need on uued tehnoloogiad, mida on vaja 2030+ vaates kasutusele hakata võtma ja kindlasti ei ole tuumaenergia ainus lahendus ning kõiki võimalikke lahendusi kaalutakse võrdselt.

Kalev Kallo märkis, et kui erasektor tahab taastuvat energiat toota, siis riik ei peaks sellele vastu võitlema. Tuuleparkide, sh meretuuleparkide ehitamisel on tihti vastuseis riigiga, ühelt poolt ei lubata ehitada, kuid teisalt soovitakse kliimaneutraalsuseni jõuda. Kallo soovis teada, millal riik lõpetab kunstlike takistuste loomise.

Getlyn Denks vastas, et mured ei ole kindlasti kunstlikult tekitatud. Antud olukorras tuleb leida tasakaal sotsiaalmajandusliku ja keskkonnakaitseliste aspektide vahel.

Jaanus Uiga lisas, et loodab, et asi paraneb ning töötatakse selle nimel, et ühisosadid looduskaitse poolega leida. Arutatakse võrdlusbaasi ehk kas võrrelda näiteks tuulepargi mõju

vaid lokaalsel tasandil või vaadelda tervet Eestit. Riigikaitseliste piirangute puhul Kirde-Eestis kõrguspiirangute leevendamise lahendus otsustati ka sellel aastal ära. Asjade elluviimine võtab teatud aja ja hetkel vaadatakse vanu probleeme. Uiga loodab, et saadakse head lahendused, muidu kohaliku elektritootmise jätkamise võimalusi väga palju ei ole, kuna CO2 hind järjest tõuseb.

Anneli Akkermann täheldas, et väga suured investeeringud on planeeritud 2025-2030 energeetika sektoris ja soovis teada, mida seal all silmas peetakse.

Lauri Tammiste vastas, et seal on eeldatud, et tehakse tõenäoliselt meretuuleparke.

Kalvi Kõva tundis huvi, kas ambitsioonid aastaks 2050 ehk liiga väikesed ei ole.

Lauri Tammiste vastas, et nemad kirjeldasid ära miinimumprogrammi selleks, et kliimanetraalsus kokku saada. Kui selgub, et Eestil on super asukoht, võrk on väga hea ja kuluefektiivne on teha näiteks päikese- ja meretuuleparke, siis neid tulebki teha ja müüa energiat eksporditava kaubana. Päikese osas arvas Tammiste samuti, et selle osakaal on tegelikkuses suurem, kuna tänane tempo ja huvi Eestis on väga suur. Meretuuleparke tehakse ka suure tõenäosusega rohkem kui välja toodud.

Jaanus Uiga lisas, et suurte meretuuleparkide rajamine koos planeeringutega võib võtta päris kaua aega, loodetavasti tulevikus läheb nendega kiiremini. Oluline on, et ühiskonda ei koormataks liialt taastuvenergia tasudega. Praegused lahendused tulenevad olemasoleva võrgu baasilt ehk odavamad kohad võetakse kiiremini kasutusele ja läheb kiiremini edasi. Mingil hetkel hakkab tempo kindlasti veidi aeglustuma, kuid see ei tähenda, et see päris peatuks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi energeetika osakonna juhataja **Jaanus Uiga** rääkis energeetika vaatest kliimanetraalsuse saavutamisel (lisa 2).

Sven Sester tõi välja, et kuigi praegune eesmärk on vähendada CO2 80% aastaks 2050 võrreldes aastaga 1990, siis räägitakse ka uuest ambitsioonikamast eesmärgist, mis võiks olla isegi 100%. Kollektiivse pöördumise seisukohalt võiks kliimanetraalsuse eesmärgid täita juba aastaks 2035.

Jaanus Uiga lisas, et kõik on tehtav, kuid küsimus on selles, milliste kuludega ja mis ajahetkel seda tehakse. Hetkel kiirendatud tempos mõistliku tegemise jaoks ei ole Uiga sõnul näiteks piisavalt pädevaid eksperte energiatõhususe auditite läbi viimiseks. Võib loomulikult teha ka ilma auditita, kuid ilma auditita tegemisel ei paigutata raha ehk otstarbekalt. Seetõttu võib kiirendatud tempo kuluefektiivsust vähendada.

Kai Rimmel uuris, kas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on Haridus- ja Teadusministeeriumile või kõrgkoolidele esitanud insenerialade kohta tellimuse või teavitanud neid inseneride vajadusest.

Jaanus Uiga vastas, et inseneride tellimust Haridus- ja Teadusministeeriumile on juba aastaid antud, kuid jõuga kedagi sellele õppekavale viia ei saa. Eraldi on olemas ka lisatoetused üliõpilastele, kes õpivad teatud insenerialadel. Huvi valdkonna vastu aga ei ole nii suur, kuna see on väga keeruline eriala. Uiga sõnul tuleb selle nimel aga kindlasti veel tööd teha. Õppekavad ja pädevad ülikoolid kõige selle jaoks on olemas. Praegune audiitorite maht vastab Uiga sõnul turu vajadusele. Ei saa öelda, et selliseid inimesi üldse ei ole, küll aga teevad nad hetkel midagi muud, kuid pikaajalise suunisega neid uusi asju tegema panna on

kindlasti tehtav.

Keskkonnaministeeriumi kliimaosakonna juhataja **Getlyn Denks** tutvustas Eesti kliimapoliitika eesmärke aastateks 2030 ja 2050.

Sven Sester tundis huvi, et kui on olemas kokkulepped 80% osas ja püütakse 100% kliimaneutraalsuse poole jõuda, siis kas majanduslikus mõttes suurimad riigid nagu USA ja Hiina omavad ka seost selle kokkuleppega või mitte.

Getlyn Denks vastas, et nii USA kui Hiina on Pariisi leppe kohuslased, mis tähendab, et neil on ka omad eesmärgid, mida nad täidavad. USA on küll öelnud, et astub Pariisi lepest välja, kuid ei astuta välja tervest kliima läbirääkimiste konventsioonist. Denks lisas infoks, et USA osariigid tegelevad väga hoolsasti kliimaneutraalsuse saavutamisele. Samuti terve maailm, eesotsas Hiinaga, pilotiseerib kauplemise süsteemi. Denks tõi ka välja, et Hiina on Euroopa Liidu suurim partner kliimaneutraalsuse kontekstis globaalselt.

Sven Sester täheldas, et küsimus oli ajendatud sellest, et kui suuremad majanduspiirkonnad mingil põhjusel kliimaneutraalsuse poole ei pürgi, siis tekivad konkurentsi moonutused ning omakorda tekitab küsimuse, mis see eesmärk lõpuks on. Hea on aga teada, et ka mujal maailmas kliimaneutraalsuse suunal tegutsetakse.

Lauri Tammiste täiendas, et tuleviku seisukohalt kaubandusläbirääkimisteks Euroopaga tuleb tegeleda CO2 küsimustega, et võrdne konkurentts globaalselt jääks.

Sven Sester palus spetsialistidel anda oma arvamus kliimaneutraalsuse saavutamise kohta Eestis aastaks 2035.

Getlyn Denksi sõnul kõik on võimalik, kuid küsimus on finantsides ja rahavoogude suunamises. Kindlasti kui sellist eesmärki tahetakse ettepoole tuua, tuleb arvestada ka sellega, mis edasi saab. Emotsioonide pealt ei saa asju lahendada, vaid tuleb ikkagi vastavalt võimalustele ja faktipõhiselt asjale läheneda.

Jaanus Uiga arvas, et oluline on, et saadakse ise aru, mis see endaga kaasa toob. Ka Soome on võtnud eesmärgiks kliimaneutraalsuse saavutamise aastaks 2035, kuid sealsed ametnikud ei tea veel täpselt, kuidas eesmärki saavutada, keerukust lisab suur tööstuse osakaal. Lahendused ei ole veel päris valmis, mis küll ei tähenda, et nad sellega õigeaegselt valmis ei jõuaks.

Getlyn Denks lisas, et SEI uuring on Euroopas suhteliselt harukordne, sest väga paljud liikmesriigid on uurinud just Eestilt kaardistamise kohta. Selles osas on Eesti oma põhjalikkuse ja väga hea taustavalmidusega sammukese teistest ees.

Lauri Tammiste sõnul analüüsi kaasati 60 meetet ning isegi aastaks 2050 eesmärgi täitmine tähendas seda, et ca 85% nendest meetmetest tuleks täies või olulises mahus kasutusele võtta, et eesmärki ära teha. See tähendab, et 2035 juures kõige keerulisem on transpordi sektor ja sidumise pool. Elekter, soojus, hooned on üpris palju võimalik ära teha ja 90% kliimaneutraalsus 2035 on tehtav, lihtsalt praegu sidumise poole mahud hakkasid sinna vaates vähenema ja transport on see, kus tõenäoliselt eesmärgini ei jõuta.

Kai Rimmel soovis teada, kas ka Keskkonnaametile on presenteeritud kliimaneutraalsuse uuringut ja eesmärke. Paisjärve osas nad võitlevad selle vastu, et mitte toota hüdroenergiat ja lasta CO2 õhku.

Getlyn Denksi sõnul on uuringut Keskkonnaametile tutvustatud. CO2 eraldumise osas teatud protsessides see, kuidas arvutatakse kasvuhuonegaase riiklikult, on ülemaailmselt kokku

lepitud. Kui on ette antud reeglistik, siis peab sellest lähtuma. Riikide aruanded peavad olema omavahel ühtsetel alustel võrreldavad ja komponente selles kontekstis muuta ei saa.

Jaanus Uiga ütles, et vaja on rohkem tutvustada uuringuid ja eesmärke ning kliimateemasid laiemalt. Keskkonnaministeeriumil on käsil väga hea initsiatiiv kliimatuuri näol, mille käigus räägitakse ministeeriumite ametnikele sellest, mida kliimanetraalsus ja kliimaeesmärgid tähendavad ning kuidas see nendega seondub. See laieneb ka ametitele.

Kai Rimmeli arvates on küsimus põhimõtteliselt suhtumises, kuidas ja mida teha CO2 vähendamiseks.

Getlyn Denksi sõnul taandub see ikkagi arvestuse reeglitele, et kuidas, mismoodi, mis kategooriates jne. Denks lubas teema anda asjakohasele osakonnale sisulisemaks vastamiseks.

Mihhail Korb uuris, milline on CO2 vähendamise olukord üldiselt maailmas, näiteks Venemaa mõju CO2 heitmele ei saa Eestiga võrrelda selle suuruse mõttes.

Getlyn Denks vastas, et Eesti on väike ja Eesti emissioon globaalsest emissioonist on 0,05%, mis on väga väike, kuid vaadates süsiniku intensiivsust, siis selles osas on Eesti maailma TOP10s. Süsiniku intensiivsus või mahukus on see, millega tuleb tegeleda. Venemaa on Pariisi leppe osaline ja globaalselt vaadatuna Venemaa süsiniku intensiivsus inimese kohta on oluliselt väiksem kui Eestis ja see on nende kombineeritud energia tootmise lahendustest lähtuvalt (tuumaenergia, taastuvenergia jms). Venemaa on üsna aktiivselt toimetamas.

Annely Akkermann palus edastada transpordi sektori täpsemad arvutused. Näiteks temale teadaolevalt on raudtee elektrifitseerimise osas öeldud, et projekt tehakse CO2 kvoodi raha eest, uue info kohaselt aga Euroopa Liidu rahadest, suurusjärg oli miljard eurot. Lisaks uuris Akkermann, kust tuleneb kokkuvõtteid, kui CO2 heite mahud on langenud. Akkermann oli ka kõhkleva seisukohal, kas Eesti rahvas on valmis vastu võtma tuumaenergia, kust peaks tulema vähemasti pool vajalikku elektrienergiat. Veel uuris Akkermann, kas tehnoloogia vee üles pumpamiseks tuuliste ilmadega elektrijäägi eest on üldse tehtav ja kas Keskkonnaamet võiks anda sellisele asutusele tegevusloa, kui ehitusloa andmine avameretuulikutele on olnud ülimalt aega nõudev ja keeruline protsess. Akkermann sõnul tundub praegune kontseptsioon üsna teoreetiline.

Getlyn Denksi sõnul on otsustatud, et raudtee elektrifitseeritakse, kuid milliste rahade eest seda tehakse, seda ei ole veel otsustatud ja otsus tuleb läbi riigieelarvelise protsessi. Numbrites osas lubas Denks saata täpsema info. Tuumaenergeetika osas ei ole otsustatud, et see Eestis tuleb, kuid on üks võimalustest.

Sven Sester sõnas kokkuvõtteks, et majanduskomisjon toetab liikumist kliimanetraalsuse suunas, küll aga 2035 ambitsioon tundub majanduslikus mõttes ühiskonnale liiga kallis.

Kalvi Kõva täheldas, et ambitsioon peab alati suurem olema ja vajaduse korral paar protsenti SKPst võiks riik siiski leida.

(allkirjastatud digitaalselt)
Sven Sester
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Mari Tänav
protokollija

(allkirjastatud digitaalselt)
Mari Tänav
konsultant
12.12.2019